

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ПТАХІВ З НЕТИПОВИМ ЗАБАРВЛЕННЯМ НА ЗАХОДІ УКРАЇНИ

А.А. Бокотей, А.І. Гузій, В.В. Бучко, І.В. Шидловський, Н.Ю. Соколов

Observations of birds with not typical colouring in the west of Ukraine. - A.A. Bokotey, A.I. Guziy, V.V. Buchko, I.V. Shidlovsky, N. Yu. Sokolov. - *Berkut*. 8 (1). 1999. - Records of albinos, melanists and other colour aberrations of 22 species are described. [Ukrainian].

Key words: colour aberration, albino, melanist.

Address: A. Bokotey, Nature Museum, Teatralna str. 18, 290008 Lviv, Ukraine.

Альбінізм у природі є явищем загально-відомим. Найчастіше птахи-альбіноси трапляються в антропогенному середовищі, особливо у великих містах. Хатній горобець і сизий голуб є видами серед яких альбіносів буває найбільше. Про це свідчать ті нечисленні публікації, які можна знайти в орнітологічній літературі. Нетипове забарвлення обумовлене на генетичному рівні і може проявлятися у різних видів птахів. Багата колекція птахів-альбіносів є у фондах Державного природознавчого музею НАН України у Львові та в зоологічному музеї Львівського державного університету ім. І. Франка. Датуються вони здебільшого кінцем минулого століття і початком нинішнього. Їх каталоги будуть опубліковані окремо, а зараз ми хочемо оприлюднити спостереження нетипово забарвлених птахів за останні 50 років, що надійшли до Картотеки вад птахів при Українській орнітологічній бібліотеці у Львові.

Крижень (*Anas platyrhynchos*)

1. Одну особину з білими покривними перами грудей спостерігали 27.09.1989 р. у смт Шацьк Волинської області.

2. Самця з частково білим оперенням хвоста і крил та сірим забарвленням оперення тулуба спостерігав 11.12.1993 р. у зграї качок на Добротвірському водосховищі у Кам'яно-Буському районі Львівської області М. Прушинський.

3. Самця з рудо-червоним забарвленням грудей і споду тіла спостерігали 14.12.1994 р. на Бурштинському водосховищі в Івано-Франківській області.

4. 17.12.1994 р. самця цілковитого меланіста спостерігали там само.

5. 15.01.1995 р. самицю з червоним забарвленням оперення спостерігали там же.

6. Самицю з великою білою плямою на шії і волі спостерігали 9.12.1995 р. там же.

7. 22.12.1995 р. самицю з білими головою шиєю і сподом тіла з чорними штрихами на пір'ї спостерігали І. Школьний та В. Бучко у м. Чернівцях на р. Прут.

Попелюх (*Aythya ferina*)

1. Самця з повністю білими стерновими перами спостерігали 2.10.1993 р. на Бурштинському водосховищі в Івано-Франківській області.

Лиска (*Fulica atra*)

1. 9.11.1994 р. спостерігали птаха з 3-4 білими першорядними маховими пір'їнами на Бурштинському водосховищі в Івано-Франківській області.

Великий улїт (*Tringa nebularia*)

1. Птаха з білою головою і шиєю спостерігали 7.09.1994 р. на ставках-відстійниках Бурштинської ДРЕС у с. Бовшів Галицького району Івано-Франківської області.

Червоноволик (*Calidris ferruginea*)

1. Повного альбіноса спостерігали 28.09.1994 р. на ставках-відстійниках Бурштинської ДРЕС у с. Бовшів Галицького району Івано-Франківської області.

Мартин звичайний (*Larus ridibundus*)

1. Альбіноса з кремового кольору головою спостерігали 30.05.1997 р. на р. Дністер, поблизу с. Козина Галицького району Івано-Франківської області.

Припутень (*Columba palumbus*)

1. Цілком білого птаха спостерігав у зграї з 40 особин біля м. Старий Самбір Львівської області 20.09.1995 р. Т. Башта.

Ластівка сільська (*Hirundo rustica*)

1. 5.07.1980 р. повного альбіноса спостерігали у смт Великий Любінь Городоцького району Львівської області.

2. Два птахи з повністю білими покривами спини спостерігали в с. Світязь Шацького району Волинської області 20.08.1989 р.

3. Повного альбіноса спостерігали в околицях с. Глинна Наварія Пустомитівського району Львівської області наприкінці серпня 1989 р.

4. 10.08.1993 р. повного альбіноса спостерігали над ставом біля смт Івано-Франкове Яворівського району Львівської області.

Ластівка міська (*Delichon urbica*)

1. В останній декаді серпня 1994 р. у м. Стебник Дрогобицького району Львівської області повного альбіноса спостерігав Р. Козловський.

Плиска жовта (*Motacilla flava*)

1. Дорослого самця з білою шапочкою на голові діаметром 1 см відловлено у с. Чолгині Яворівського району Львівської області 2.09.1995 р.

Плиска біла (*M. alba*)

1. 24.09.1995 р. одну особину з повністю білими покривами, маховими та рульовими перами спостерігав В. Шкаран у зграї нормально забарвлених білих плісок, яка налічувала близько 100 особин, на пасовищі біля с. Загиштя Шацького району Волинської області

Шпак (*Sturnus vulgaris*)

1. 22.07.1947 р. повного альбіноса у зграї близько 1000 птахів біля с. Чорнівка Новоселицького району Чернівецької області спостерігав О. Клітін.

2. 28.05.1959 р. повного альбіноса в околицях м. Чернівці здобув О. Клітін.

3. Молодий птах, повний альбінос, тримався у великій зграї шпаків у серпні 1988 р. на березі оз. Луки, три молодих птахи – теж повні альбіноси – у цей самий час

(11.08.1988 р.) коло с. Гаївка у Шацькому районі Волинської області у зграї шпаків (11-12 тис.), що збиралася на ночівлю.

Сорока (*Pica pica*)

1. Влітку 1976 р. повний альбінос тримався разом з іншими сороками у с. Колоденці Кам'яно-Бузького району Львівської області (П. Гренюх).

2. Птаха з білою плямою навколо правого ока та світло-сірими покривними перами спини спостерігали у м. Львові на вул. Судовій 18.07.1996 р.

Галка (*Corvus monedula*)

1. Особину з окремими білими покривними перами голови та крил спостерігав у вересні 1976 р. в м. Жовкві Львівської області І. Горбань.

2. У серпні 1981 р. галку з білими плямами на оперенні голови, спини та крил спостерігав у с. Стоянів Радехівського району Львівської області І. Горбань.

3. Дорослу особину з кількома білими маховими перами на правому крилі спостерігав 14.10.1984 р. у с. Бишків Жовківського району Львівської області Т. Башта.

4. Птаха з 2-3 білими першорядними маховими на лівому крилі і окремими білими перами на грудях спостерігав там само 2.03.1985 р. Т. Башта.

5. 9.11.1990 р. птаха з 2-3 білими маховими перами спостерігали на залізничній станції м. Рудки Самбірського району Львівської області.

5. Птаха з білими окремими маховими на обох крилах і окремими покривними спини спостерігала з квітня по листопад 1993 р. у м. Буську Львівської області Д. Покінська.

6. Дорослого птаха з біло поцяткованим з обох боків тулубом і типово забарвленими крильми і хвостом спостерігали 19.11.1994 р. у м. Львові на вул. Садовій.

Гайворон (*C. frugilegus*)

1. Повного альбіноса з дзьобом і цівками рожевого забарвлення восени 1984 р. у м. Львові на вул. Пасічній спостерігала Л. Горбань. Птах тримався у невеликій групі серед типово забарвлених особин.

2. У вересні 1986 р. одну особину з окремими білими перами серед великих покривних крила, крайніх першорядних махових і надхвістя спостерігали в м. Любомль Волинської області

3. Особину з 2-3 білими маховими перами спостерігали на Базарній площі м. Хуст Закарпатської області 18.06.1987 р.

4. 2.10.1992 р. повного альбіноса спостерігали на залізничній станції м. Рудки Самбірського району Львівської області.

5. 9.02.1994 р. у м. Львові на вул. Ряснянській спостерігали гайворона, спина і крила якого були від світло-коричневого до кремового кольору, махові пера майже білі. Нижній бік тіла – типового забарвлення.

6. 21.11.1994 р. у м. Львові на вул. Ніщинського тримався гайворон з окремими покривними крил і деякими маховими та рульовими перами білого кольору.

7. 16.01.1995 р. особину з білими першорядними маховими перами спостерігали у смт Заболотів Снятинського району Івано-Франківської області.

8. Птаха з кавовим забарвленням всього оперення спостерігали у зграї гайворонів 28.03.1995 р. на полі біля смт Іваничі Волинської області. Його періодично відганяли, тому він тримався окремо на незначній віддалі від зграї (М. Прушинський).

9. В кінці липня 1995 р. біля с. Чолгині Яворівського району Львівської області знайдено мертвого птаха з білою плямою на горлі, (діаметр 1,5 x 4 см).

10. 17.12.1996 у м. Львові в Стрийському парку знайдено грака з білим 5 першорядним маховим пером.

11. Дорослого птаха з частково білим 6 другорядним маховим пером знайдено Г. Якимович мертвим у Стрийському парку, м. Львів.

Королик жовтоголовий (*Regulus regulus*)

1. Особину з білою крайньою маховою п'яркою на правому крилі відловлено на березі оз. Луки Шацького району Волинської області 10.10.1995 р. Т. Баштою.

Горихвістка чорна (*Phoenicurus ochruros*)

1. У травні 1994 р. повний альбінос мо-

лодої чорної горихвістки здобутий у селищі Рясне коло Львова В. Шельвінським.

2. Повністю жовтуватого дорослого птаха з ледь темнішим забарвленням на підхвісті спостерігав В. Новак 14-16.10.1994 р. у м. Ізяслав Хмельницької області.

Кіс (*Turdus merula*)

1. Дорослого самця з двома білими перами на голові та одним на шії відловлено 23.04.1992 р. поблизу с. Поториця Сокальського району Львівської області.

2. Дорослого самця з білою шапочкою на голові (діаметром 1,5 см) і окремими перами на потилиці спостерігали у м. Львові в парку СКА 8.02.1994 р.

Горобець хатній (*Passer domesticus*)

1. 3.12.1967 р. птаха з білими стерновими перами у м. Чернівці бачив О. Клітін.

2. Особину з білими плямами по всьому оперенні спостерігали у с. Стоянів Радехівського району Львівської області у серпні 1981 р.

3. 10.10.1982 р. у с. Стара Сіль Старосамбірського району Львівської області спостерігали птаха з одною білою маховою п'яркою на кожному крилі.

4. Птаха з двома білими стерновими п'янками спостерігали 5.05.1983 р. там же.

5. Особину з білими першорядними маховими перами лівого крила і 2-3 – правого спостерігав на головному залізничному вокзалі м. Львова 3.11.1988 р. Т. Башта.

6. 12.04.1985 р. спостерігали особину з двома білими стерновими перами на автостанції смт Угля Тячівського району Закарпатської області.

7. Особину з 2-3 білими маховими перами спостерігали 20.02.1986 р. в с. Мала Уголька Рахівського району Закарпатської області.

8. Дорослу самку з білими великими покривними обох крил і частиною малих покривних на лівому крилі спостерігали 27.09.1989 р. у смт Шацьк Волинської області.

9. Темно-коричневого горобця спостерігав у м. Трускавець Дрогобицького району Львівської області восени 1990 р. Р. Козловський.

10. Дорослу самку з білими пір'їнами на спині і надхвісті спостерігав 15.04.1991 р. у Львові на вул. Комарова І. Горбань.

11. 6.07.1992 р. птаха з 2-3 білими маховими перами на крилах спостерігали у с. Підгайчики Самбірського району Львівської області.

12. У липні 1992 р. повністю білого молодого птаха спостерігали у зграї хатніх горобців у Львові по вул. Жуковського.

13. У вересні 1992 р. повністю білого птаха спостерігав у зграйці хатніх горобців у с. Бубнів Володимир-Волинського району Волинської області М. Прушинський.

14. 17.08.1993 р. особину з 2-3 білими маховими перами на крилах спостерігали у центрі смт Івано-Франкове Яворівського району Львівської області.

15. Дорослого птаха повністю вохристо-жовтого кольору з такого ж кольору дзьобом і цівками з червня по жовтень 1994 р. у с. Семенівка Пустомитівського району Львівської області спостерігав А. Кийко.

16. 7.08.1994 р. особину з 2-3 білими маховими перами на крилах спостерігали на подвір'ї лікарні у смт Івано-Франкове Яворівського району Львівської області.

17. 3.02.1995 р. птаха з білими крайніми стерновими перами і окремими покривними крил спостерігав у зграї хатніх горобців у м. Дрогобич Львівської області М. Прушинський.

18. Дорослий самець, повний альбінос з 25.05.1994 р. по 29.12.1994 р. тримався у зграї хатніх горобців у м. Львові на вул. М. Тореза. Птах явно займав домінуючу позицію в ієрархії зграї.

19. Птаха з повністю світло-сірим забарвленням оперення спостерігав 24.10.1995 р. у м. Яворові Львівської області в зграйці горобців М. Прушинський.

20. Дорослого самця з окремими білими покривними перами на спині спостерігав 25.10.1995 р. у м. Івано-Франківську Я. Штирало.

21. Дорослу самку з білими маховими на одному крилі спостерігала 23.11.1995 р. у м. Івано-Франківську Н. Пряткіна.

22. 25.11.1995 р. самця з повністю білими крилами спостерігав у с. Залуква Галицького району Івано-Франківської області В. Хлібкевич.

Чечітка звичайна (*Acanthis flammea*)

1. Одну особину з повністю білим лобом спостерігали у жовтні-листопаді 1988 р. у смт Шацьк Волинської області

Вівсянка звичайна (*Emberiza citrinella*)

1. Дорослого птаха з двома білими центральними стерновими перами спостерігали 28.09.1989 р. у с. Мельники Шацького району Волинської області.

Вівсянка очеретяна (*E. schoeniclus*)

1. Молоду самку з одним білим другим рядним маховим пером відловлено у с. Чолгині Яворівського району Львівської області.

Робити висновки навіть на підставі наведених вище спостережень ще завчасно, але певні закономірності можна відмітити.

Більшість птахів, що мають значні відхилення від нормального типу забарвлення оперення, зустрічаються майже виключно в кінці літа і на початку осені, переважно це особини цього ж року народження. Птахи з незначними відхиленнями зустрічаються цілорічно і навіть по кілька років підряд.

Якщо у хатнього горобця як часткові, так і повні альбіноси завжди зустрічаються в зграях, а інколи навіть займають домінуючі позиції, то у гайворона птахи, що дуже відхиляються від типового забарвлення оперення, часто піддаються пресингу з боку зграї, інколи навіть з летальним кінцем (про це свідчить, наприклад, напис на підставці одного з опудал гайворона-альбіноса у фондах Державного природознавчого музею НАН України у Львові).

Україна (Ukraine),
290008, м. Львів,
бул. Театральна, 18,
Природознавчий музей,
лаб. орнітології.
А.А. Бокотей.